
JALKINEMALLISTON MUOTOILU LÄHTÖKOHTANA HIMMELI

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Muotoilun koulutusohjelma

Visamäki, 20.12.2010

Marika Jylhä

Muotoilun koulutusohjelma
Hämeenlinna

Työn nimi Jalkinemalliston muotoilu lähtökohtana himmeli

Tekijä Marika Jylhä

Ohjaava opettaja Merianne Nebo

Hyväksytty _____ . _____ . 20 _____

Hyväksyjä

Visamäki
Muotoilun koulutusohjelma/Wetterhoff
Jalkineen suuntautumisvaihtoehto

Tekijä	Marika Jylhä	Vuosi 2010
Työn nimi	Jalkinemalliston muotoilu lähtökohtana himmeli	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön aiheena oli jalkinemalliston valmistaminen perinteistä himmelinrakennustekniikkaa soveltamalla. Mallisto sisältää kolmen saapikkaan ja yhden nilkkuri-saapikasparin kokeiluvaiheet ja prototyypit erilaisilla tekniikoilla valmistettuna. Työssä selvitettiin himmelin historiaa, ja miten sitä on eri tavoin hyödynnetty nykyään muotoilussa ja taiteessa. Tutustuin himmeli-aiheiseen kirjallisuuteen, verkkomateriaaliin ja artikkeleihin.

Himmelin lisäksi toisena inspiraationlähteenä toimi keväällä 2010 valmistettu jalkinemallisto Himmel Black. Suunnitteluprosessi on dokumentoitu kuvallisesti ja sanallisesti.

Yksi opinnäytetyön tavoitteista oli kokeilla erilaisia materiaaleja ja valmistustapoja, jossa heijastuu vaikutteita perinteisestä himmelistä. Lopulta prosessi johti jalkinemalliston valmistumiseen.

Mallisto on valmistettu ilman kaavoja, kokeilemalla ja lestin päälle muotoilemalla. Tarkoitus on jatkaa jalkineiden työstöä tekemällä niille parit ja jatkokehittää ideoita. Jalkineet sopisivat hyvin teatteri- ja elokuvamaailmaan sekä esimerkiksi muotinäytöksiin.

Avainsanat himmeli, jalkinemuotoilu, suomalainen käsityömuotoilu, kolmiulotteisuus, geometria

Sivut 44 s.

HAMK University of Applied Sciences
Degree Programme in Design
Footwear Design

Author	Marika Jylhä Year 2010
Subject of Bachelor's thesis	Footwear Design Based on a Straw Mobile Technique

ABSTRACT

The thesis examines the designing and making of a footwear collection using traditional *himmeli* techniques. *Himmeli* is a traditional Finnish Christmas ornament that is usually hung from the ceiling. It is made of strips of straw that are tied together to form a complex three-dimensional structure.

The thesis introduces the experimental phases and prototypes of five different shoes that were made using different techniques. The collection consists of three individual boots and one boot/ankle boot pair. Furthermore, the thesis explores the history of *himmeli* making in Finland and how it has been utilized in different ways in contemporary Finnish art and design. The design process of the collection is documented in writing as well as in pictures.

In addition to *himmeli*, another source of inspiration for the collection was the footwear collection Himmel Black designed in spring 2010. One of the goals of the final year project was to try out different materials and discover new ways of making things, which would reflect influences from *himmeli*. In the end, the process led to the creation of a footwear collection.

The collection was completed without the use of patterns, by experimenting and forming directly on the last. The shoes could be used in the field of theatre or cinema, or for instance in fashion shows.

Keywords himmeli, shoe design, Finnish craftsmanship, three-dimensional, geometry

Pages 44 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Aineistot ja viitekehys	2
1.2	Ydinkysymykset	3
2	INSPIRAATIO	3
2.1	Himmelin historiaa	3
2.1.1	Geometria	3
2.1.2	Himmeli	5
2.1.3	Perushimmeli	7
2.2	Himmeli nykyään	8
2.3	Himmel Black -jalkine- ja asustemallisto	14
2.3.1	Suunnittelu - materiaalit - kokeilut - toteutus	20
3	SUUNNITTELUPROSESSI	21
3.1	Työnkulku	21
3.2	Malliston muotoutuminen	24
3.2.1	Palasaapikas	24
3.2.2	Lepakkosaapikas	27
3.2.3	Isoverkkoinen saapikas	31
3.2.4	Pitsisaapikas	33
4	JALKINEMALLISTO	35
4.1	Kuvia tuloksista	35
5	ARVIOINTI JA POHDINTA	41
	LÄHTEET	43

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on soveltaa perinteistä himmelinrakennustekniikkaa jalkinemuotoiluun ja suunnitella mallisto erilaisia tekniikoita hyväksi käyttäen. Mallisto sisältää neljä saapikasta, joista valmistin kolmesta parista yhden prototyypin sekä yhden saapikasparin. Käytän muun muassa nahkaa sekä messinkiputkea, joista rakennan erimuotoisia varsia saapikkaihin. Kokoelmaan valmistan yksittäisiä prototyyppejä, joista myöhemmin teen yhtenäisen malliston. Opinnäytetyön toteutukseen kuuluvat myös suunnittelu- ja valmistusprosessin dokumentointi kuvallisesti ja sanallisesti. Opinnäytetyöni prosessin kuvallinen esittäminen tulee olemaan tärkeässä osassa, koska visuaalisuus on oleellinen osa ideoitteni esiintuomista. Se myös helpottaa lukijaa ymmärtämään prosessin kulkua.

Yksi inspiraation lähteistä opinnäytetyössäni on perinteisin käsityömenetelmin valmistetut himmelit (kuva 1). Työtä varten tutkin himmelin historiaa ja kuinka sitä on hyödynnetty nykyään. Tarkoitus on myös tutustua himmelin rakenteisiin ja muotokieleen. Yritän löytää eri tekniikoita hyödyntämällä vaihtoehtoisia ratkaisuja veistoksellisiin rakenteisiin ja nähdä, miten haasteelliseksi kokoelman toteutus muodostuu, kun muotoilen saapikkaita ilman kaavoja. Toinen inspiraation lähteistä on keväällä 2010 valmistamani jalkinemallisto Himmel Black. Mallisto sisältää neljä jalkineparia, joiden ulkoista olemusta on haettu himmelin muotoja mukaillen. Lisäksi mallistoon kuuluu laukkuja ja päähineitä, jotka on valmistettu himmelitekniikkaa hyväksikäyttäen.

Haluan opinnäytetyössäni tutkia, mitä jännittävää voi syntyä, kun yhdistää perinteisen pirttikoristeen kolmiulotteisia muotoja ja tekniikkaa jalkinesuunnitteluun ja kuinka paljon ideat mahdollisesti muuttuvat, kun lähtee liikkeelle totutusta mallista poiketen. Missä vaiheessa tietää tuotteen olevan valmis kehitettäväksi, koska sen tulosta ei tavallaan voi tietää etukäteen, kuten piirretyissä luonnoksissa. Ehkä opinnäytetyöni auttaa minua paremmin hahmottamaan kolmiulotteisia asioita, kuten jalkineita, ja toivon mukaan siitä olisi hyötyä jalkinesuunnittelijana tulevaisuudessa.

Yleensä lähdän jalkineen tuotesuunnitteluprosessissa liikkeelle havainnoimalla ja etsimällä ideoita ympäristöstä tai tarttumalla johonkin mielenkiintoiseen muotoon, joka mielestäni sopisi hyödynnettäväksi esimerkiksi jalkineeseen. Sen jälkeen jatkan ideointia piirtäen luonnostelemalla. Jatkokehittämällä luonnoksia saadaan käyttökelpoiset jalkineen mallit, joista valmistetaan kaavat tuotantoon. Tästä suunnitteluprosessista poiketen opinnäytetyöni tavoitteena on, että valmistan mahdollisesti syntyvät tuotteet pinta- ja materiaali-kokeiluja jatkokehittämällä, osittain sattumienkin kautta tulleita ideoita kehittämällä. Materiaalin työstämisvaiheessa en vielä välttämättä tiedosta tuotteen lopullista muotoa tai käyttötarkoitusta.

Kuva 1 Himmeli (flickr-sivusto)

1.1 Aineistot ja viitekehys

Opinnäytetyössäni tutustun himmeliaiheesta kirjoitettuun kirjallisuuteen, artikkeleihin sekä verkkomateriaaliin, siihen mitä aiheesta on tehty aikaisemmin ja kuinka sitä on hyödynnetty käsityössä, muotoilussa ja taiteessa. Aineistona käytän myös keväällä 2010 valmistamaani jalkinemallistoa Himmel Black.

1.2 Ydinkysymykset

Mikä on himmelin historia? Millainen mallisto tulee käyttäen himmeliä lähtökohtana?

Miten pinta- ja materiaalikokeilujen kautta työstettyjä pintoja ja muotoja olisi mahdollista hyödyntää konkreettisesti esimerkiksi jalkinemalliston muotoilussa?

2 INSPIRAATIO

2.1 Himmelin historiaa

2.1.1 Geometria

Himmeli lienee saanut vaikutteita antiikin Kreikasta. Geometria, joka alunperin tarkoittaa maanmittausta kehittyi meidän jokapäiväiseen tarpeeseemme itenäisenä tieteenä antiikin Kreikassa ja on vanhimpia matematiikan aloja. Sen ajan yksi tunnetuimmista matemaatikoista, Eukleides (n. 300 eKr) kehitti ensimmäisen geometrian kokonaisuuden. Euklidisen geometrian perustana on, että suoran ulkopuolella olevan pisteen kautta voidaan aina piirtää yksi tämän suuntainen viiva. Geometrisiä muotoja näemme kaikkialla: esineissä, kuvissa, rakennuksissa. Tunnetuimpia niistä ovat pyramidit (kuva 2). (Geometria 2, 2005.)

Kuva 2 Gizan pyramidit, Egypti. (Wikipedia)

Himmelin muoto tulee oktaedristä, joka on geometrinen kappale, ja koostuu kahdeksasta tasasivuisesta kolmiosta. Kun kolmioiden tahkojen keskipisteet yhdistää, syntyy oktaedrin sisälle kuutio. (Suomen maatalousmuseo SARKA, 12/2005.) Himmelin työstämisessä neliöt ja kuutiot, tasot ja leikkauspinnat luonnehtivat geometristä kuviointia.

Geometrisiä kuvioita ja rakenteita näemme ympärillämme eri yhteyksissä, esimerkiksi nostokurjet, mastot ja verkot tuovat miellelyhtymiä rakenteensa vuoksi himmeleihin (kuva 3). Ympäristötäiteessä on hyödynnetty himmelirakenteita ja -kuviointia esimerkiksi tekstiileissä. Kokoelmassani hyödynnän himmelin kolmiulotteisia muotoja ja kerroksellisuutta perinteistä käsityötappaa hyödyntäen.

Kuva 3 Tukirakenteita, joita myös himmelissä esiintyy.

2.1.2 Himmeli

Perinteisesti himmeli liitetään joulunaikaan, jolloin se oli tapana tuoda tupaan aattona ja ripustaa pöydän yläpuolelle. Nykyisin himmeliä voidaan käyttää ympäri vuoden sisustuselementtinä. Rukiin oljista valmistettu, katossa heiluva mobile on useita sukupolvia tunnettu suomalainen joulukoriste. Himmeli on ruotsiksi himmel eli taivas ja se on läntistä lainaa, joka juontaa juurensa Keski- ja Etelä-Euroopasta. Meille se rantautui Ruotsista. Ruotsissa himmeliä kutsuttiin myös nimellä *oro*, mikä tarkoittaa levotonta. Nimi liittyyneen himmelin perusolemuksen - olla aina liikkeessä. Vanhan kansanuskomuksen mukaan *oron* pysähtyminen vieraan astuessa tupaan merkitsi huonoa onnea. Suomessa himmeleitä esiintyi pääasiassa Varsinais-Suomessa, Satakunnassa, Hämeessä ja Uudellamaalla, josta se levisi Karjalan kannakselle ja Pohjanmaalle, missä sitä myös kutsutaan nimellä olkikruunu. Tiettävästi idea himmeliin on tullut kirkkojen kynttiläkruunuista. Ihmiset näkivät niitä kirkkomatkoillaan ja alkoivat sommitella oljista samantyyllisiä koristeita. (Taito 5/2010; Himmeli. 1982.)

Himmeli on myös liitetty hedelmällisyyteen, jolloin sen odotettiin tuovan parempaa satoa taloon. Mitä enemmän tai mitä suurempia himmeleitä talossa oli, sitä mehevämpää satoa odotettiin. Himmeleitä on käytetty myös entisaikojen hääkoristeena, jolloin niihin kiinnitettiin peilejä ja paperin palasia koristeeksi, Himmelit välkehtivät nykyajan diskopallon tavoin ilmapirran mukana. Etelä-Pohjanmaalta tunnetaan myös himmeliksi kutsuttu, kattoon kiinnitetty ja pyöreäksi pingotettu värikäs, peilinpalasilla koristeltu silkkihuivi. Himmeleitä ei ole aina yhdistetty pelkästään jouluun, vaan niistä on olemassa

erilaisia juhla-versioita riippuen siitä, missäpäin Suomea ollaan, kuten juhanussalot saaristossa, joista löytyy jotain samaa muotokieltä ja mystisyyttä.

Himmelit valmistettiin yleensä ruisoljen pätkistä ja niiden muoto oli hyvin geometrinen, mutta samalla olemus hento. Vanhojen himmeleiden olki oli kuitenkin paksumpaa kuin nykyään, jos sitä vertaa viljeltävän oljen paksuuteen.

Myös entisajan himmeleiden rakentamiseen käytetty kotona valmistettu pel-lavalanka on nykyistä paksumpaa, koska sen piti kestää himmeleihin ripustettavia koristeita ja kynttilöitä. Tunnetuimpia himmelin rakennusmateriaaleja ovat ruoko ja paju. Himmeleitä on myös koristeltu mm. paperisuikaleilla, munankuorilla, peilinpalasilla, harakanvarpailla ja paperikukilla.

Aikoinaan himmeleitä valmisti kylän nuoriso, erityisesti tytöt. Se kuului joulunlunastehtäviin. Kylän tytöillä oli tapana kokoontua rakentamaan himmeleitä saunomisen jälkeen lämpimään saunaan, jolloin siellä oli sopiva kosteus ja lämpö oljille. Himmeleiden rakentaminen saunassa liittyi kylän nuorison seurustelutapoihin ja nuoret pojat tulivat myös työhön mukaan. Tähän perinteeseen liittyy aikoinaan himmeleissä koristeena roikkuneet olkisormukset, jotka kuvastavat nuorten naimaikäisten toiveita.

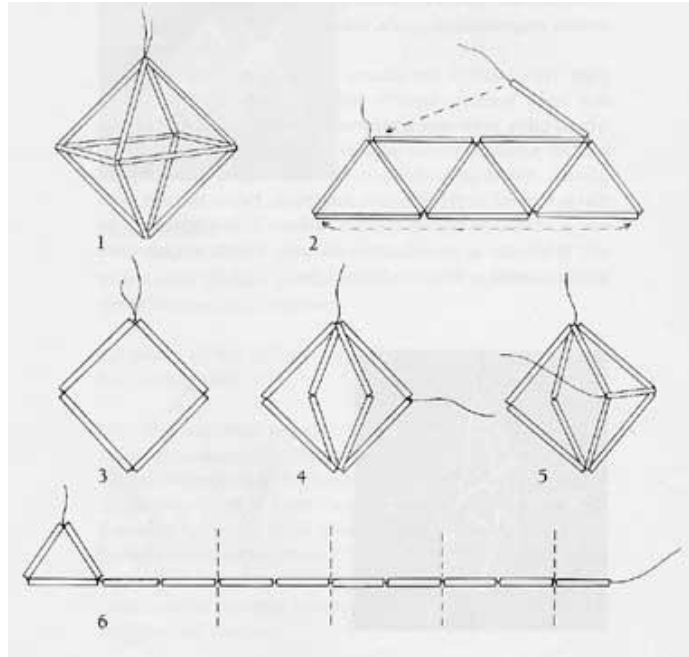
Himmelin alkuperäisiä tekotapoja on tiettävästi kaksi. Esimerkiksi Hauholla ja Kodisjoella tehtiin himmeleitä, joiden sisäosassa kulki kaksi olkea rinnakkain ja vain ulkoreunassa oli yksinkertainen olki. Hollolassa taas himmelit tehtiin kutoen eli ne koottiin ensimmäisen peruskuvion ympärille lankaa katkaisematta. Yleisimpiä vanhojen himmeliä malleja ovat tiettävästi olleet ne himmelit, joissa peruskuvion muoto toistuu himmelin kokonaisuudessa. Himmelin peruselementtejä ovat pyramidi ja oktaedri eli kahdeksansivuinen tahokas. Perusmuodosta himmeli laajenee edelleen monimutkaiseksi rakennelmäksi. Oljet voivat olla mistä tahansa viljasta, vaikka alkuperäinen materiaali oli rukiin olki. (Suomen maatalousmuseo Sarka, kuukauden esine 12/2005; Himmeli. 1982.)

Vanha perinteinen himmeli väistyi joulukuusen tultua kuvioihin. Kun himmeliperinnettä taas alettiin elvyttää 1940-luvulla, nähdään se nykyään riisuttuna mallina ja koristellut himmelit tuntuvat meistä vierailta.

Vanhan perinteisen himmelin jäätyä 1800-luvun lopulla pois käytöstä unohutuivat himmelin tekotavat ja tehtävät. Naisjärjestöt ja lehdistö levittivät 1930- ja 1940-luvuilla himmeliä ohjeita ja taiteilijat innostuivat suunnittelemaan uusia himmelimalleja. 1950-luvun lopulla ja seuraavien kahden vuosikymmenen aikana himmelit yleistyivät ja niiden teko-ohjeita alettiin julkaista lehdis-sä. (Seinäjoen kalevanaiset r.y. 1982; Kiiski, 2003.)

2.1.3 Perushimmeli

Himmeli on oljista tehty ristikko: perusmallia muuntelemalla ja erilaisia orsi- ja materiaalivaihtoehtoja kokeilemalla himmelitekniikalla voi rakentaa mitä mieleen juolahtaa. Ristikkorakenteensa ansiosta se on myös kestävä. Yhden himmelikuution rakentamiseen tarvitaan 12 samanmittaista ja -vahvuista olkipilliä. Nykyisin himmelimateriaalia saa askartelukaupasta perinteisen pellolta korjatun oljen sijaan. Oljen lisäksi tarvitaan sakset ja kestävä lankaa, joka ei luista. Seuraavassa ohjeessa on kolme erilaista tapaa koota himmelikuutio. (Helsingin Museovirasto.)

Kuva 4 Himmeli-ohje.(Ideatori)

Tapa 1: Pujota lanka kolmen olkipillin läpi ja sido ne kolmioksi. Pujota lankaan kaksi olkipilliä ja kiinnitä langankierrolla kolmion kulmaan. Pujota samalla tavalla vielä 3 x 2 olkipilliä lankaan ja kiinnitä aina edellisen kolmion kulmaan siten, että muodostuu piirroksen 2 mukainen ketju. Yhdistä viimeinen olki aloituskolmion huippuun. Siirrä lanka oljen sisäkautta aloituskolmion vasempaan kärkeen ja yhdistä siihen ketjun viimeinen kärki (piirros 2).

Tapa 2: Pujota lanka neljän olkipillin läpi ja sido ne neliöksi (piirros 3). Pujota lankaan kaksi olkipilliä ja kiinnitä neliön alaosaan ja pujota toiset 2 olkea ja kiinnitä neliön yläosaan (piirros 4). Siirrä lanka oljen sisäkautta kuution keskelle ja kiinnitä 4 viimeistä olkea yksitellen kuution puoleenväliin (piirros 5).

Tapa 3: Pujota kaikki tarvittavat oljet lankaan ja tee olkiketjusta peruskuutio samassa järjestyksessä kuin tavassa 1 (piirroset 6 ja 2), (Ideatori perushimmeli 2002).

2.2 Himmeli nykyään

Himmelikuviointia voimme nähdä monissa julkisissa rakennuksissa ja puutalorakennusten parvekkeiden ja terassien reunarakenteissa. Korkeiden mastojen ja vahvojen tukirakenteiden rautaverkkokuvioissa voi myös kokea miellyttymää himmelin kolmiulotteisiin ristikkokuviointeihin. Niitä voi nähdä mm. satamanostureissa, mobiilimastoissa ja korkeissa valonheittäjissä. Rautaelementit kuvastavat voimaa ja vahvuutta kontrastina himmelin kevyelle ja herkälle olemukselle.

Himmeli on innoittanut suomalaisia taiteilijoita ja käsityöläisiä. Kuuluisin suomalainen perinteisen himmelin tekijä on Hilma Sievä, joka eli 1900-luvulla ja sai Valtion taideteollisuuspalkinnon vuonna 1973 kehittämästään kokoontaitettavasta himmelistä (kuva 5).

Sievä ihastui 13-vuotiaana katossa pyörivään ikiliikkujaan. Hän kokeili aluksi materiaalina kaislaa yrittäen saada imemällä neulaa karkean pillin läpi. Hän rakensi himmeleitä läpi elämänsä ja hänen ansiostaan syntyi kokoontaitettava himmeli helpottamaan kuljetusta. Sievän valmistamat himmelit oli koottu 2400:sta eripituisesta kappaleesta, ja yhden himmelin valmistamiseen kului aikaa noin 30 tuntia. Aluksi liikkeet eivät ottaneet vastaan Sievän valmistamia himmeleitä, koska niitä oli mahdotonta kopioida. Valtion taideteollisuuspalkinnon hän sai 60-vuotiaana. (Aunila, Yle elävä arkisto 1975.)

Kuva 5 Tampereen ev.lut. seurakunta omistaa kymmenen Hilma Sievän kokoontaitettavaa himmeliä. (Salonen 12/2009)

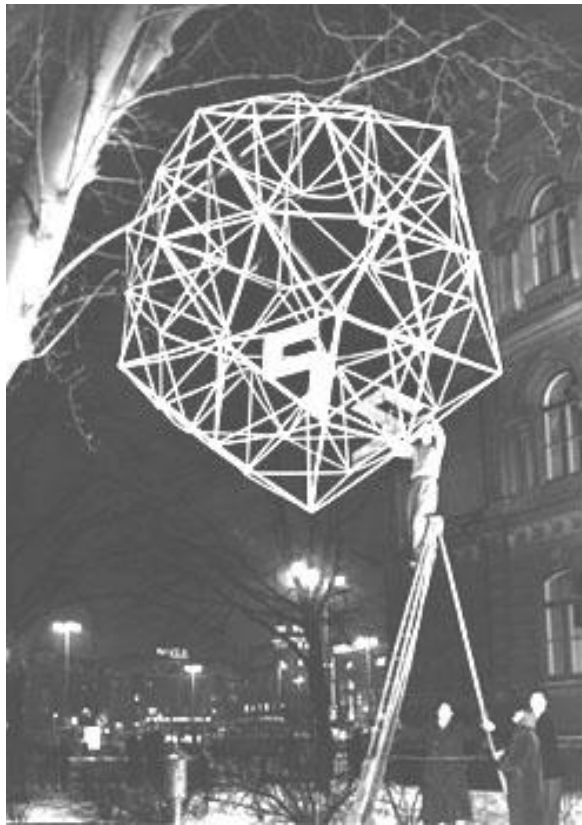
Himmeli on innoittanut myös printtien suunnittelussa. Marimekon tuotannosta löytyvät lakanat, joissa himmeli esiintyy pitsimäisenä kuviona (kuva 6).

Kuva 6 Marimekon lakanat (Casasugar 2007)

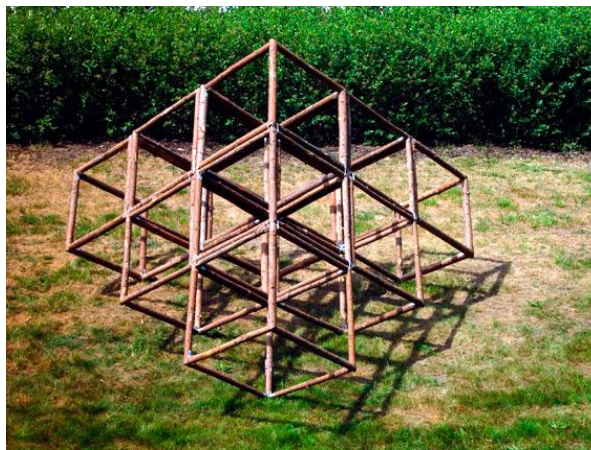
Ilmari Tapiovaara (1914 – 1999), suomalainen muotoilija ja sisustussuunnittelija, toimi Taideteollisessa korkeakoulussa sisustusarkkitehtuurin osaston yliopettajana 1954 - 1955. Hänen johdollaan oppilaat toteuttivat himmeliveistoksen (kuva 7). (Huovio 1/1996.)

Tämän veistoksen valmistustavoista tai materiaalista en löytänyt tietoa, mutta sen voisi ajatella olevan jotakin hyvin kevyttä materiaalia, koska sen ripustaminen näyttää yksinkertaiselta. Veistos muistuttaa valmistamiani päähineitä ja on toteutettu erimittaisia putkia toisiinsa liittämällä.

Kuva 7 Ilmari Tapiovaaran johdolla toteutettu himmeliveistos. (Kultala, TaiK/Kuvaarkisto.)

Taiteilijat Martti Kukkonen (s. 1958) ja Antero Toikka (s. 1954) valmistivat geometrisiä ympäristöveistoksia teräksestä (kuva 8). Teoksen samanmittaiset rautaputket on varmaankin liitetty toisiinsa hitsaamalla, ja näin saatu himmeleissäkin tuttuun oktaedrirakenteeseen kestävyyttä.

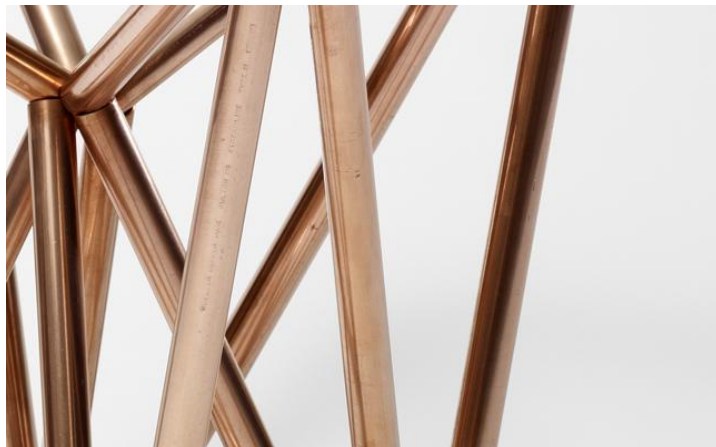
Kuva 8 Martti Kukkonen ja Antero Toikan Himmeli vuodelta 2002. (Environmental art, naturhimmeli.)

Amerikkalainen nykymuotoilija Paul Loebach on suunnitellut kattokruunumaisia valaisimia (kuva 9) sekä pöydän (kuva 10) himmelitekniikkaa hyödyntämällä. Materiaaleina valaisimissa hän käytti alumiiniputkea, pöydässä kupari-putkea. (Jotain vanhaa, blogspot 2009.)

Kuva 9 Paul Loebachin suunnitelma valaisin alumiiniputkesta. (Paul Loebach.)

Valaisin näyttää varsin nykyaikaiselta himmeliltä. Loebach on oivaltanut himmelille uuden käyttötarkoituksen, mutta on selvää, mistä idea on lähtöisin. Valaisin roikkuu katosta mobilemaisesti aivan kuten perinteisen himmelin idea on. Hän on kunnioittanut alkuperäisen himmelin symmetrisyyttä ja hen-toa rakennetta.

Kuva 10 Paul Loebachin suunnittelema kupariputkesta valmistettu pöydän jalkarakenne. (Paul Loebach 2010.)

Mikkelin ammattikorkeakoulun muotoilun koulutusohjelmasta vuonna 2008 valmistunut Pauliina Haataja teki opinnäytetyönään himmeliä innoittamana myöskin valaisimen (kuva 11). Valaisimen materiaalina hän käytti lasiputkea.

Haataja on valittu Finnish Design yearbook 2010 - 2011 teokseen, joka on kansainvälisille markkinoille suunnattu suomalaista muotoilua esittelevä kirja, jossa esitellään muotoilun lisäksi ajankohtaisia ilmiöitä. (Kokki 2010.)

Kuva 11 Pauliina Haatajan lasiputkesta valmistettu valaisin.

Merja Winqvist (s.1949) on helsinkiläinen kuvanveistäjä ja paperitaiteilija. Hän jäljittelee töissään luonnon hiomia muotoja (kuvat 12 ja 13). Teoksissaan hän käyttää omatekoisia aineita, kuten paperi- ja alumiiniputkea muodostaen niistä kovia rakenteita. (Suomen kuvataiteilijat, Matrikkeli) kuvataiteilijamatrikkeli.fi

Hän kertoo työstävänsä voimapaperia, josta saa vaikkapa kaislaa imitoivia ruokoja. Tekniikka muistuttaa himmelin tekemistä. (Suojanen, 11/2010.)

Kuva 12 Merja Winqvistin alumiinista valmistettu teos vuodelta 2003, Alku. (Suomen kuvanveistäjäliitto, 2010.)

Kuva 13 Merja Winqvistin paperiteos vuodelta 2000, Runko. (Johnny Korkman.)

Huonekalusuunnittelija, lasimuotoilija, korusuunnittelija Saara Hopea-Untrach (1925 - 1984) teki paljon erilaisia himmeleitä sukulaisilleen ja ystä-

villeen sekä julkisiin tiloihin. Hän kehitti himmeli-ideoitaan, ja olkien sijasta himmeliä rakennusaineena hän käytti muovia, terästä ja messinkiä. ”Goottilainen katedraali” -niminen himmeli on valmistettu sadoista ohuista mustista messinkiputkista, jotka on liitetty toisiinsa ohuella teräslangalla. (Design forum, muotoilijagalleria)

Himmelin muotoja tai valmistustapaa jollakin tavoin hyödyntäviä taiteilijoita ja muotoilijoita löytyy yllättävän paljon. Jokainen on toteuttanut mielenkiintoaan hyödyntämällä omaa osaamistaan. Tutustumalla himmeleihin tai mihin tahansa perinteiseen käsityötapaan sieltä voi löytää asioita mihin tarttua. Himmelin geometrisestä kolmiulotteisuudesta, ja toisaalta keveydestä ja herkkyydestä voi löytää sisältöä esimerkiksi jalkinemuotoiluun. Yhdistän omassa prosessissani muun muassa himmelin rakennuksesta tuttua putkien liittämistä toisiinsa geometrinen muotojen saamiseksi. Lisäksi joistakin kokeiluista voi välittyä tietynlainen koristeellisuus, mikä oli ominaista erityisesti vanhan ajan himmeleissä.

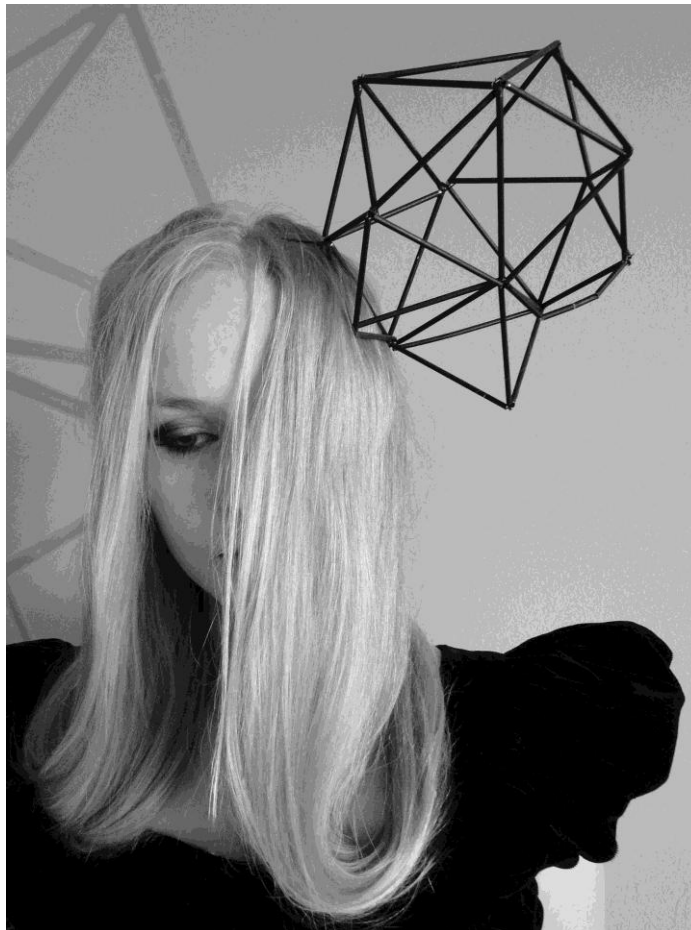
2.3 Himmel Black -jalkine- ja asustemallisto

Himmel Black -jalkinemalliston toteutin loppusyksystä 2009 Merianne Nebon ohjaamalla mallistonsuunnitteluopintojaksolla. Perinteistä käsityömenetelmää sekä himmelin muotoja päivittämällä on aikaan saatu mallisto, joka koostuu neljän kenkäparin, himmelitekniikalla metalliputkista valmistettujen laukujen sekä pääkoristeiden kokonaisuudesta.

Yleisesti himmelit ovat liittyneet joulun aikaan, ja erilaisilla materiaali- ja värikokeiluilla himmelistä voi löytää uusia ulottuvuuksia esimerkiksi jalkinemuotoiluun. Pääkoristeissa (kuvat 14 ja 15) ja avokkaiden nilkkakoristeissa (kuva16) käytin himmelin rakennustekniikkaa soveltaen. Leikkasin erimittaisia paloja messinkiputkesta ja yhdistin niitä toisiinsa kestäväällä puuvilla- sekä metallilangalla erinäköisiksi muodostelmiksi. Koristeiden rakentaminen oli pääasiassa sommittelua. Työ ei itsessään ole vaikeaa, mutta vaatii useita kokeiluvaiheita, mikä tekee työstä hidasta. Lopulliset koristeet maalasin mustaksi, muuhun värimaailmaan sopivalla tavalla. Pääkoristeet asetetaan pään ympäri kuminauhanyörillä.

Kuva 14 Himmel Black –malliston pääkoriste himmelitekniikalla.

Kuva 15 Himmel Black –malliston toinen pääkoriste himmelitekniikalla.

Malliston avokkaissa käytin himmelirakennelman lisäksi koristeena nahasta ompelemiani kolmioita. Nahkakolmiot kiinnitin ompelemalla avokkaan päällisen reunan ulkosyrjälle. Irroitettavat himmelikoristeet kiinnitin vahvalla langalla.

Kuva 16 Avokas Himmel Black –mallistosta.

Himmelisomisteisten rakennelmien työstäminen ja toteutus mallistooni sopivaksi vaati jonkin verran ennakkokokeiluja. Aikaisempia vastaavia työprosesseja ei ollut käytettävissäni, mikä teki työstä haastavaa. Materiaalivaihtoehtoina kokeilin mm. paperi-, muovi- ja metalliputkia sekä puuvillalankaa. Parhaimmaksi materiaaliksi osoittautui messinkiputki kestävyys, keveyden ja värjätävyyden ansiosta ja myös langan pujotteluiden suhteen.

Saapikkaiden kokovarreltaan ylös nouseva kolmio-neliö-palakuviointin lopullinen ilme syntyi muotoilemalla jokainen pala kerrallaan. Palojen muodon sopivuus säärtä myötäillen ja niiden yksittäinen ompelu oli työlästä, koska jokainen pala täytyi sovittaa erikseen toisiinsa sopivaksi. Lopputuloksena löytyi veistoksellinen ja kolmiulotteinen rakenne, jossa ilmenee myös geometrisiä muotoja.

Kuva 17 Saapikas Himmel Black –mallistosta.

Malliston toisen saapikkaan valmistin ompelemalla mielivaltaisesti nahasta leikkaamani kolmion muotoisia paloja yhteen ja sommittelemalla niitä jalan ympärille. Saapikasta voi käyttää joko pitkänä, jolloin sen voi kiinnittää sirkoilla kireämmäksi pohkeen takaa, tai käyttää löysänä kuten kuvassa 19.

Kuva 18 Kolmiopaloista muotoiltu saapikas.

Kuva 19 Saapikkaan varsi on muunneltavissa.

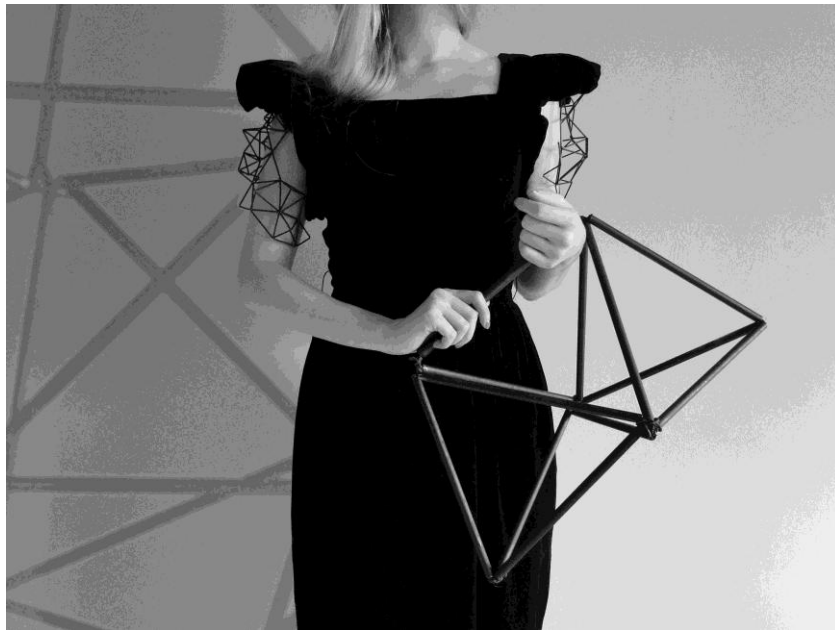

Kuva 20 Himmel Black –malliston hillitympi nilkkuri sai ilmeensä tiukasta graafisesta sil-
vulinjasta.

Malliston laukut valmistin samaa metalliputkistolinjaa käyttäen (kuva 21). Laukun tukirakenne on vahvempi ja sitä hallitsee himmelikuvio. Laukkuristikon sisustuksessa on käytetty samaa pintanahkaa kuin jalkineissa. Laukun kestävyys ja näyttävyyden vuoksi valitsin vahvemmat putket, jotka maalasin mustaksi, malliston linjaa noudattaen. Metalliputkia liitin toisiinsa vahvalla narulla sekä rautalangalla. Laukun käyttötarkoitusta voi muuntaa vaihtamalla sisuspussia eriväriseksi ja eri materiaaliksi muun asukokonaisuuden mukaan.

Kuva 21 Malliston olkalaukku nahkaisella sisäpussilla.

2.3.1 Suunnittelu - materiaalit - kokeilut - toteutus

Himmel Black -mallistoa lähdin toteuttamaan keräämällä luonnoskirjaan inspiraatiokuvia, avainsanana oli rihmastomaisuus. Niiden pohjalta tein kokeiluja erilaisista materiaaleista, kuten metalli- ja puuvillalangasta, lestin päälle muotoilemalla. Kokeilin muun muassa virkata metallilangasta erilaisia rihmastomaisia ulokkeita lestin päälle. Virkkausta on käytetty aikaisemmin paljon myös jalkinemuotoilussa, mutta itse lähdin kokeilemaan jotain erilaisempaa.

Himmelin verkkomainen rakenne tuntui kiehtovalle. Idea himmeleiden hyödyntämisestä lähti siitä, että halusin kokeilla jotain perinteistä käsityötekniikkaa jalkineen valmistuksessa. Himmilirakenteeseen päädyin kun kokeilin erimittaisten putkenpalasten liittämistä langalla yhteen. Innostuin tekniikasta ja tutustuin himmelin rakentamiseen. Käsityömenetelmän muuntautumiskykyisyys ja himmeleiden olemuksen ja graafisuuden lisäksi sen historia kansanuskomuksineen kuulosti mielenkiintoiselle.

Ongelmallista oli löytää kestävä ja edullista materiaalia. Olisin halunnut käyttää kierrätysmateriaalia, mutta niin ohutta putkea ei löydy kuin lennokkimateriaalista. 2 mm alumiiniputken sahaaminen oli aikaa vievää, koska jouduin sahaamaan kaikki palaset yksitellen ja yhteen kokonaisuuteen palasia kuuluu useampi sata. Ajan säästämisen vuoksi luovuin palasten sivujen hionnasta, mikä olisi hidastanut langan nirhautumista poikki. Kokeilin palojen yhdistyslankana myös erivahvuisia siimoja, mutta ne osoittautuivat sopimattomiksi. Päädyin käyttämään puuvilla- ja rautalangan yhdistelmää, koska sitä on helpompaa pujotella useampaan kertaan putken läpi. Se ajaa käyttötarkoituksen eli se on prototyyppien valmistukseen sopiva.

Kun lähdin valmistamaan Himmel Black -mallistoa, jouduin luopumaan ajatuksesta, että valmistaisin jalkineet kokonaan messinkiputkesta. Vaikka se ehkä olisi ollut tarpeeksi kestävä, olisi se ollut myös kallista ja työstäminen todella aikaavievää, joten ajattelin valmistaa kaupallisemmat jalkineet nahasta. Musta nahkaan päädyin, koska sitä oli sillä hetkellä eniten tarjolla. Myöhemmin voisin nähdä malliston myös kirkkaammissa väreissä. Mallistosta ilmenee erilaisilla tekniikoilla tehtyjä kolmiulotteisia rakennelmia. Yhtenäisen niistä tekevät kolmiulotteisuus, muunneltavuus sekä himmelitekniikalla valmistetut rakennelmat niin päähineissä kuin laukuissa.

Jalkineen suuntautumisvaihtoehdon 3. vuosikurssin muotinäytökseen valmistamaani himmelimallistoa tehdessä ideoita alkoi syntyä jatkokehitykselle. Päätin jatkaa kehittelyä opinnäytetyössäni. Erityisesti innostuin jatkamaan himmelirakenteen tutkimista jalkinemuotoilussa. Voisiko jouluisen koriste-esineen kautta saada jotakin uutta jalkinemuotoiluun ja mahdollisesti saada

siitä käyttöjalkineen/-esineen? Halusin myös kokeilla, millä tavalla erilaisen ilmeen saisin muotoilemalla tuotteet lähes täysin ilman kaavoja Himmel Black -mallistoon verrattuna. Kuinka paljon kaavojen valmistus rajoittaa tai helpottaa henkilökohtaista prosessiani?

3 SUUNNITTELUPROSESSI

3.1 Työnkulku

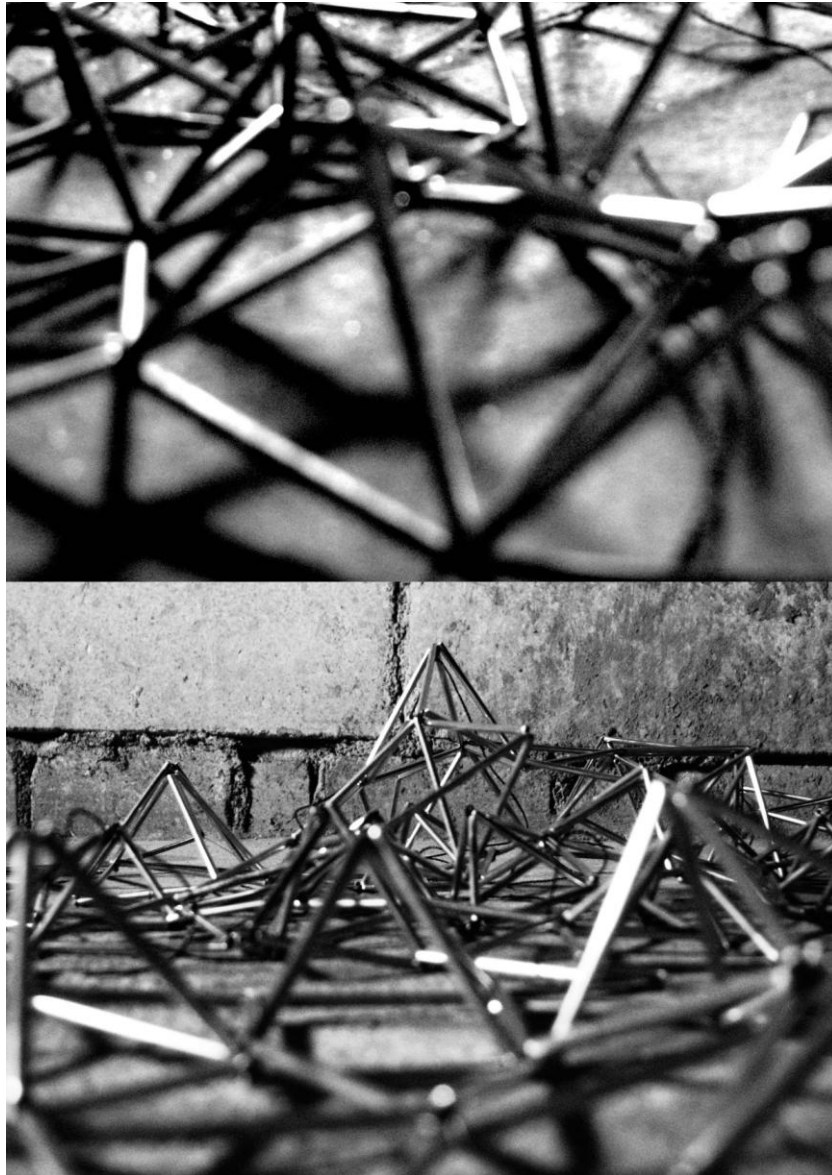
Himmel Black -mallistoa tehdessäni selkeytyi ajatus siitä, että halusin jatkaa projektia opinnäytetyössäni. Aiheessa minua kiinnostivat graafiset muodot, himmelin historia ja käsityömyisyys, ja kuinka sitä voisi siirtää jalkinemuotoiluun. Työ eteni poikkeavalla tavalla siten, etten alkanut luonnostella piirtämällä, kuten tavallisesti. Suunnitteluvaiheessa ryhdyin kokeilemaan jalan ja lestin päälle sekä muualle vartaloon kolmiulotteisia muotoja käyttäen hyväksi asetelmia. Tutustuin himmelin historiaan ja siihen, miten se on aikaisemmin innoittanut muotoilijoita ja taiteilijoita teoksissaan. Jatkoin myös aikaisemmassa mallistossa valmistamani kolmiosapikkaan kehitystä. Otin mallistosta myös muita tekniikoita, jotka koin jatkokehittelykelpoisiksi. Näistä kerron tarkemmin tekstin työvaiheosuudessa.

Materiaalina käytin mustaa nahkaa, koska se osoittautui helpoimmaksi työstää ja sitä oli tarjolla. Sain Ikeassa työskentelevältä ystävältäni runkovaurion karsineen uuden nahkasohvan päällismateriaalia valtavat määrät. Nahka oli mielestäni myös laadukasta, ja koska ei tarvinnut ajatella menekkiä, sitä oli mukava työstää. Päätöissäni käytin värinä mustaa, mutta värilliset nahat mielestäni olisivat esteettisempi vaihtoehto mallivalikoimaani. Tässä tapauksessa tuon työhöni väriä messinkiputkista valmistetuilla rakennelmilla, joita maalaisin spraymaalilla.

Aloituksen aikatauluksi olin asettanut kesäkuun, mutta liikkeellelähtö osoittautui erittäin vaikeaksi, kun en tiennyt, mistä aloittaa. Ajatuksissani päivittäin elävien visioiden valinta tuntui entistä vaikeammalta. Lähdin kokeilemaan erilaisia pitoja nahasta ja putkesta.

Himmelin materiaaliksi löysin messinkiputkea, jota en kuitenkaan onnistunut löytämään tarpeeksi. Kauppa tilasi pyynnöstäni putkea, mutta aina liian vähän. Vastaava ulkomainen olisi tullut liian kalliiksi, eikä kierrätysmateriaalin etsiminenkään tuottanut tulosta.

Heinäkuun lopulla jatkoin suunnitelmaa ja tein ohuesta messinkiputkesta himmelirakennelmia, joista tuli muotoutuvia ja muuntautumiskykyisiä (kuva 23). Silloin en vielä tiennyt, miten ne sommittelisin lopullisissa töissäni, vaan laitoin tekeleet vain sivuun ja uskoin idean syntyvän matkan varrella.

Kuva 23 Kokeiluja messinkiputkesta himmelitekniikalla.

Jälleen elokuussa suunnitelma jumittui, ei ollut vielä selkeää päämäärää, enkä ollut kokeillut muita materiaaleja. Aloin testata nahalle leikkauskuvioita, jotka printtasin edellisen malliston himmelipäähinekuvaa suurentamalla ja pienentämällä. Tein sapluunan ja leikkasin veitsellä printatut kuviot nahkaan. Innostuin ideasta, tein kuvioita suurena, pienenä ja keskikokoisena, ajattelematta vielä, mikä on niiden lopullinen muoto. Ajattelin, että näin pääsen luovempaan lopputulokseen. Välillä testasin kuvioitua nahanpalaa lestellle ja jalkaan muotoilemalla. Mutta palaset olivat suuria, oli mahdoton muotoilla ihan erilaisia figureja ilman, että niitä olisi leikellyt. Vielä en kuitenkaan ollut valmis siihen, koska ns. lopulliset mallit eivät olleet tässä vaiheessa tiedossa. Nahan kiiltävä pinta epäilytti ja alkoi mielestäni antaa viitteitä ei-toivottuun

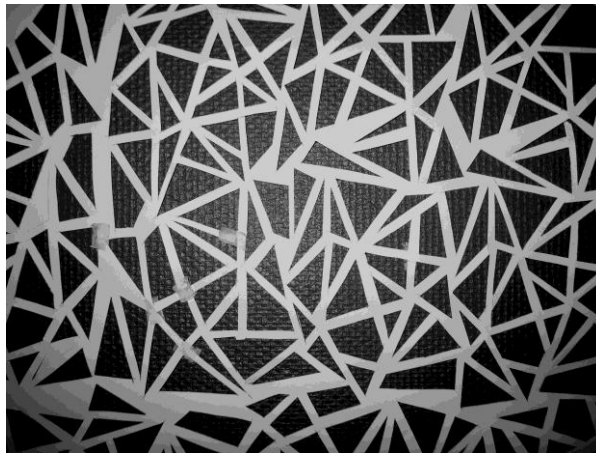
suuntaan. Verkkomainen paljastava olemus liittyy estämättä reikäisiin verkkosukkiin syrjäkadulla.

Pyrin toteuttamaan erilaisia rakenneltuja pintoja ja himmelielementtejä kolmiulotteisina muotoina, joita on mahdollista muuntautumiskykynsä ansiosta hyödyntää eri materiaalein ja eri yhteyksissä, tässä tapauksessa kengissä, asusteissa ja laukuissa.

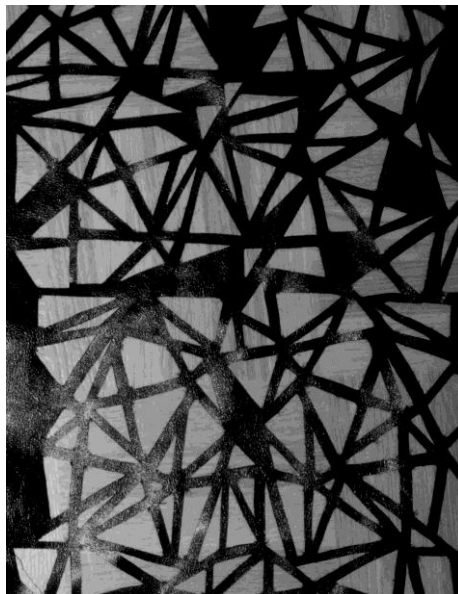
Ennen kuin aloitin nahka-arkkien aukottamisen, menin ystäväni luokse saadakseni tukea idealle. Olin jälleen menettämässäni uskoni, en edes ajatellut tekeväni koskaan kenkiä. Jokin kaupallinen ajattelutapa iski, ja mielestäni suunnittelemani mallit ovat liian huomiota herättäviä. Liian paljon signaaleja sadomasokismiin tai muuhun kuin taidetyöhön. Mutta entäs sitten? Kuka sanoo, etteivät kengät voisi olla näyttäviä, ovathan ne luovan prosessin kautta matkaan saatettu, itse ne rajat annan. En ole erityisen kiinnostunut muodista tai trendeistä - tosin pakosta väliin selailen lehtiä, mutta yleensä koen saavani inspiraatiot abstrakteista tunnetiloista, elokuvista, musiikista, luonnosta, ei niinkään konkreettisista asioista. Toisaalta tiedostamattaan huomaa tehneensä havaintoja, jotka välillä putkahtelevat ”omina” hienoina ideoina, kunnes on muistavinaan juuri saman esimerkiksi jossain lehdessä.

Syyskuussa jatkoin prosessia sommittelemalla lestin ja jalan päälle leikkaamiani nahkakokeiluita. Ajatuksen aukotetusta nahasta sain Himmel Black -malliston päähineistä. Kopioin päähineen kuvion tasoksi, josta leikkasin veitsellä kuvioita. Veitsellä leikkaus oli erittäin työlästä, yhden n. viiden neliöjalan nahkapalan leikkaamiseen kului aikaa 4-6 tuntia riippuen palojen suuruudesta. (Kuvat 24 ja 25.) Laserleikkurilla olisin saanut saman työn tehtyä huomattavasti nopeammin, mutta jälki ei olisi ollut käsityömäistä silloin. Minulle on tärkeää, että työn jälki ja myös virheet saavat näkyä tässä vaiheessa. Tähän pisteeseen päästyäni, materiaalikokeilujen ja muotoilun kautta alkoi muodostua varrellisia jalkineita, jossa yhdistelen nahasta tehtyjä muotoja ja kuvioita himmelin rakennetta hyväksi käyttäen. Nahan lisäksi tulisin käyttämään messinkiputkesta valmistamiani rakennelmia asusteina ja tukena jalkineen varressa.

Koska opinnäytetyöni prosessi oli hyvin vapaa ja yksinäinen, välillä heräsin ajattelemasta sen tärkeyttä. Otteita päiväkirjasta 10.8.2010: ”Suunnittelijana/muotoilijana tehtäväni on parantaa ihmisten elämän laatua pienillä asioilla tai tehdä siitä kauniimpaa ja helpompaa, parasta jos nämä kaikki saisi toimimaan yhdessä. Pitää tulla myös niitä huonoja ideoita, että voi pyrkiä koko ajan kohti parempaa. Jossain yhteydessä siihen huonoon voi ehkä palata ja nähdä sen eri tavalla.” On tärkeää, että prosessista näkyy, että sitä on ollut ilo tehdä ja toivon mukaan se saa joissakin heräämään ajatuksia, että asioita voi nähdä toisella tavalla.

Kuva 24 Pahvista leikattu sapluuna nahan aukottamista varten.

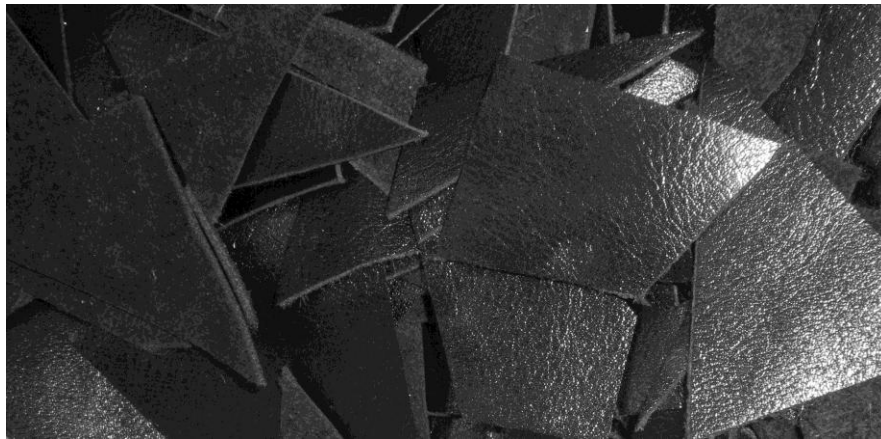

Kuva 25 Sapluunaa hyväksikäyttämällä aukotettu nahkapala.

3.2 Malliston muotoutuminen

3.2.1 Palasaapikas

Palasaapikkaan muotoilu lähti siitä, kun sapluunan läpi aukotetusta pintanahasta jäi erikokoisia kolmion muotoisia palasia (kuva 26). En raaskinut heittää paloja menemään, koska ne näyttivät niin hauskoille epämääräisessä kasassa. Ryhdyin sommittelemaan niitä lestin päälle.

Kuva 26 Ylijäämäpaloja.

Lähdin miettimään kuinka saisin säilytettyä kerroksellisuuden ja ilmavuuden päällistä kootessa. Ajattelin, että ompelemalla päällisestä tulisi liian tiivis, joten otin käyttöön kuumaliimapistoolin. Ensin kiinnitin lestin etuosaan isomman nahkapalan (kuva 27), jonka päälle lähdin liimaamaan kolmioita mielivaltaisesti (kuva 28).

Kuva 27 Lestin päälle pinnattu runko palojen kiinnitystä varten.

Kuva 28 Palasaapikkaan työstöä.

Halusin jatkaa vartta, koska pinta näytti mielestäni kiinnostavalta kerroksellisuutensa vuoksi, ja halusin nähdä sen isommassa mittakaavassa. Varren nousussa ompelin nahkapalojen alle isompia nahkapaloja tukemaan ja pysymään muodossa (kuva 29). Kuumaliimalla palaset pysyivät ihan hyvin ja vartta oli mahdollista muotoilla kuumailmapuhaltimen avulla. Jos ajattelisin käytännöllisyyttä ja jos myöhemmin teen saapikkaista kestävämmät versiot, ompelisin ensin useampiin isompiin nahkapalasiin kolmioita ja ompelisin ne yhteen jalkapöytää ja säärtä mukailten. Tässä tapauksessa saattaisi joutua tekemään myös kaavat.

Ajatus ylijäämänahkakolmioiden hyödyntämisestä syntyi kokeilemalla ja satutuman kautta. Olin jo heittänyt osan palasista roskeen, ennen kuin aloin miettiä, mitä niistä saisi aikaan. Ajattelin ensin lähteä tekemään vain suurta pintaa, mutta oli helpompi ottaa siihen jokin päämäärä, tässä tapauksessa jalkine. Pintana sommitelma vaikuttaa kiinnostavalta juuri kerroksellisuuden ja elävyyden ansiosta. Himmeli-teemaan se sopii kulmikkautensa vuoksi.

Kuva 29 Palasaapikas / -nilkkuriyhdistelmä.

Kokeellisen näistä palasaapikkaista tekee se, että niihin ei ole tehty kaavoja vaan saapikas on rakennettu pala palalta, sen lisäksi, että idea siihen lähti sattumien ja kokeilujen kautta. Tätä ajatusta eteenpäin viemällä siitä voisi saada aikaan esimerkiksi oman yhtenäisen jalkinemalliston. Tosin tekniikka on hyvin käsityömäistä ja aikaa vievää. Jos pyrkisi kaupallisuuteen, tulisi saapikkaat valmistaa teknisesti täysin eri tavalla, ensinnäkin käytettävyys ja kestävyys huomioon ottaen.

Valmistin palajalkineista erinäköisen parin, eriparin. Jalkineet yleisesti valmistetaan symmetrisinä samanlaisina pareina, tosin väreillä joskus saatetaan leikitellä ja käyttää toisessa kengässä eri värejä. Muodot harvemmin ovat erinäköisiä. Koska ajattelen muotoilemani jalkineet vahvasti pelkkinä pintoina, jotka ovat asettuneet jalan muotoon, mielestäni epäsymmetrisyys voi toimia. Ne voivat olla ikään kuin veistos, joka asetetaan jalkaan.

3.2.2 Lepakkosaapikas

Toista kokeilua (kuvat 30 ja 31) lähdin työstämään jatkokehittämällä Himmel Black -mallistoon tekemäni kartiosaapikkaan varren kappaleiden muotoja (kuva 17). Nimesin kengän Lepakoksi, joten kutsun sitä tällä nimellä myös tässä yhteydessä. Lepakkomaisuus ilmenee saapikkaan varren kulmikkouden

yhteydestä lepakon siipiin. Varren muoto on myös täysin muunneltavissa, sen voisi esimerkiksi levittää siipimäisesti lisäämällä vartta tukevia rakenteita esimerkiksi messinkiputkea tai jotakin muuta tukevaa materiaalia kartioiden saumojen liitoskohtiin. Seuraavien kuvien kautta kerron Lepakkosaapikkaan kehitysvaiheista.

Kuva 30 Lepakkosaapikkaan päällinen on koottu erikokoisia kolmionmuotoisia nahkapaloja yhteen ompelemalla.

Kuva 31 Ensimmäisiä sommitelmia Lepakkosaapikkaan varren muodosta.

Kartiot on valmistettu veitsellä leikatuista erikokoisista kolmionmuotoisista palasista reunoista yhteen ompelemalla. Halusin jatkaa tekniikkaa, koska viihdyin sen ulokemaisuudesta ja yhteydestä alkuperäisen himmelin kartiomaisiin muotoihin. Aluksi leikkasin useita palasia edellisen malliston kaavoja hyödyntämällä. Reunoja ohentamalla sain paloihin lisää kolmiulotteisuutta. Ompelin palaset yhteen haljas eli nahan nurja puoli ulospäin, toisin kuin edellisessä mallistossa, koska pinta näytti siten elävämmältä. Yhteen saapikkaaseen tein noin 13 kartiota, joita ompelin yhteen joistakin reunoista niin, että kappale on yhtenäinen, mutta silti muuntautumiskykyinen ja se on mahdollista kiinnittää jalkaan usealla tavalla. Suunnittelin käyttäväni Lepakkohimmelisäapikkaassa myös messinkiputkesta valmistamiani rakennelmia (kuva 23), mutta lopputuloksessa se olisi näyttänyt liian päälleliimatulta.

Lepakkosaapikkaan varren muotoa oli kokeiltava usein, jotta siitä sai suunnitteen säären muotoa mukailevan. Kokeilua helpotti, jos oli elävä sääri käytettävissä, koska silloin sai huomioitua jalan liikkuvuuden esimerkiksi käveltäessä.

Kuva 32 Lepakkosaapikkaan varren muotoilua. (Essi Kuula)

Matkan varrella syntyi myös pienempiä kokeiluita, joita en tässä vaiheessa alkanut sen enempää työstämään, jotta kokoelma säilyisi yhtenäisenä. Tylsällä veitsellä nahkaa leikatessa oivalsin, että kun nahan pinta on rikkoontunut siitä saa muotoiltua kristallimaisia kuvioita, jotka heijastelevat pintanahassa (kuva 33).

Kuva 33 Tylsän veitsen aikaan saama kokeilu.

Jatkoin tästä kokeilusta vielä liimaamalla, leikattuja viivoja myötäillen, nahan haljaspuolelta ja puristamalla viivat ikään kuin nystyröiksi (kuva 34).

Kuva 34 Veitsellä viillettyjä viivoja yhteen liimaamalla syntynyt kokeilu.

Jossakin vaiheessa alkoi ideoita tulla sattumien kautta paljon ja oli vaikeuksia päättää, mitä aloittaisin. Lopulta laitoin ehkä liikaa aikaa erinäisten pikkukokeilujen tekemiseen, enkä siksi ehtinyt saattaa kokoelmaa valmiiksi. Tarkoituksena oli tehdä useammasta saapikkaasta yksi prototyyppi valmiiksi, lopulta valmistin neljä saapikasta. Poikkeuksena tästä on palasaapikas, johon ehdin valmistaa nilkkurin pariaksi.

Kokeilin nahasta myös erilaisia muotoja lestin päälle. Ilman kaavoja lestin päälle muotoilemalla sain aikaan veistosmaisia muotoja, koska nahka oli jäykkää (kuva 35). Vaikka kokeilut näyttivät mielenkiintoiselle, en jatkanut niitä tässä yhteydessä, koska halusin opinnäytetyöprosessissa keskittyä enemmän pintoihin ja niiden rakenteisiin.

Kuva 35 Veistosmainen kokeilu yhdestä nahkappaleesta lestin päälle.

3.2.3 Isoverkkoinen saapikas

Isoverkkoinen saapikas lähti syntymään leikkaamalla aukkoja noin kuuden neliöjalan nahkapalaan (kuva 25). Tätä kokeilua varten tein hieman suurempikuvoisen sapluunan. Aluksi leikkasin sapluunan läpi verkkomaista kuviota, joka on suoraan kopioitu aikaisemman Himmel Black -malliston päähineistä ottamistani kuvista. Ensin sommittelin aukotettua nahkapalaa säären ympärille miettien, mikä tukirakenne siihen sopisi (kuva 36).

Kuva 36 Isoverkkoinen.

Kokeilin liimata verkkokuvioidun nahan haljaspuolelle eli sisäpuolelle lasikuitulastuja, koska ajattelin niiden tukevan vartta, mutta ne osoittautuivat liian joustaviksi ja toivat muotoihin lähinnä pyöreyttä. Tukirakenteen tulisi olla kestävämpi, joten ompelin varren verkkokuvioon onkaloita, joihin voin helposti pujottaa messinkiputkea pitämään varren halutussa muodossa ja antamaan kolmiulotteisuutta.

Kuva 37 Isoverkkaisen saapikkaan varren muotoutumista.

Isoverkkaisen saapikkaan päällisen jalkaa tukevan kappaleen pinnasin eri kappaleesta kuin varsiosan, mutta se on samaa isoverkkoista kuviota. Lopuksi yhdistin kappaleet toisiinsa ompelemalla.

3.2.4 Pitsisaapikas

Käytin Pitsisaapikkaan (kuva 38) varren teossa samaa sapluunanläpileikkausmenelmää (kuva 25), kuten isoverkkoisessa saapikkaassa. Tässä kokeilussa käytin sapluunana pientä verkkokuviota. Lopputulos leikkauksen jälkeen muistutti pitsiliinaa, joten nimesin sen pitsiksi. Näen siinä myös jotakin samaa herkkyyttä, mitä Marimekon himmelilakanoissa (kuva 6). Pitsin työstövaihe-kuvassa 37, runkomainen sommitelma tuo mieleen Merja Winqvistin *Runko* -paperiteoksen (kuva 13). Halusin säilyttää pinnan muodon selkeänä, jotta se poikkeaisi myös muista kokeiluistani.

Kuva 38 Pitsin runkovihe.

Kuva 39 Pitsin kokeilua. (Essi Kuula)

Alunperin olisin halunnut säilyttää pitsisaapikkaan varren yhtenevänä, jatkuvana ikään kuin maahan saakka luoden illuusion, että varsi jatkuu kengän korkona (kuva 38). Tälle olisi voinut olla vaihtoehtona käyttää esimerkiksi pleksiä kengän pohjaa mukailien sivuittaisasennossa, jolloin se olisi jäänyt piiloon pitsin alle. Pitsiä voisi myös kokeilla kovettaa jollakin materiaalilla, jolloin se voisi kestää koron ominaisuudessa. Päädyin kuitenkin tässä tapauksessa keskittymään itse varteen ja päälliseen. Saapikkaan päälliseen käytin myös samaa tekotapaa kuin isoverkkoisessa eli pinnasin kuvioidun nahan les-tin päälle ja kiinnitin varren ompelemalla sen päälliseen. Päädyin tekemään pitsikuviosaa-pikkaan varresta jalan myötäisen, jotta kuvio tulisi parhaiten esille.

Saa-pikkaista tuli housumaiset (kuva 40), koska ne jatkuvat jalkaa pitkin ylös nivusiin saakka. Verkkokuvion sisäpuolelle erilaisia tekstiilivaihtoehtoja kokeilemalla voi muuttaa saapikkaan ilmettä ihan toisenlaiseksi riippuen käyttötilanteesta. Se tuo mielestäni hauskuutta ja paljon uusia ulottuvuuksia. Esimerkiksi varressa voisi olla sieltä täältä pursuilevaa värillistä neulosta. Saapikasta voi myös käyttää siten, että antaa varren valua haluamistaan kohdista möykkymäisesti. Lopullisissa saapikasversioissa kiinnittäisin varren pituus-suunnassa sirkoilla tai pienillä remmeillä tai nauhoilla, jotta varren muunneltavuus voisi toimia.

Kuva 40 Pitsisaapikkaan esiaste.

4 JALKINEMALLISTO

4.1 Kuvia tuloksista

Valmistin opinnäytetyössäni kolme prototyyppiä erilaisista saapikkaista sekä yhden saapikas-nilkkuriparin. Seuraavissa kuvissa ilmenee, millaiseen loppu-tulokseen työssäni pääsin. Kuvat on otettu 6.11.2010 Tampereella.

Palasaapikas-nilkkuripari (kuva 41) on valmistettu kolmionmuotoisia nahkapaloja yhteen liimaamalla. Päällistä tukemaan on ommeltu palojen alle isompia nahkapaloja. Lopputuloksesta ilmenee pinnan elävä ja kerroksellinen rakenne. Saapikkaassa varsi nousee säären ulkoreunaa polvenkorkeudelle. Varsi on jokseenkin tukeva, mutta kaipaa vielä hieman jatkokehitystä, jotta se pysyisi täysin jalkaa vasten myös liikkeessä. Tein toisesta jalkineesta nilkkurin, koska se tasapainottaa parin rikkonaista olemusta. Tässä saapikas-nilkkuriyhdistelmässä yhtäläistä himmelin kanssa on esimerkiksi pinnan moniulotteisuudessa, kulmikkuudessa ja käsityömäisesti pala palalta rakennetussa kokonaisuudessa. Käsityömäisyys toistuu myös muissa valmistamissani prototyypeissä pinnan rakentamisen yhteydessä.

Kuva 41 Palasaapikas-nilkkuripari. (Essi Kuula)

Lepakkosaaapikas (kuva 42) on valmistettu ompelemalla yhteen kolmion- ja neliönmuotoisia nahkapaloja. Osasta paloja kokosin kartionmuotoisia ulokkeita. Nahkapaloja ja ulokkeita yhdistämällä sain muotoiltua saapikkaan, jonka nimesin Lepakoksi ulkonäöllisistä syistä. Palojen saumakohtat ilmentävät lepakon siivissä olevia luita, jotka näkyvät vaaleampina viivoina. Himmeleihin yhtäläisyydet tulevat taas kartioista ja niiden muodostamista kulmista.

Kuva 42 Lepakkosaapikas. (Essi Kuula)

Kuva 43 Tunnelmakuva lepakkosaapikkaasta. (Essi Kuula)

Pitsisaapikkaan prototyyppi, joka on valmistettu nahkapaloja sapluunan läpi aukottamalla, ulottuu koko säären mitalle. Sitä on myös mahdollista käyttää tilanteen mukaan, joko vapaasti roikottaen nilkassa, jolloin se muodostaa nilkkaan epämääräisen möykyn tai löysyttää vartta haluamaltaan kohdalta ja kiristää se naruilla sopivan tukevaksi. Saapikkaassa ilmenevä pitsimäinen kuvio on suoraan kopioitu aikaisemmin valmistamastani vapaamuotoisesta himmelirakennelmasta paperille kopioimalla. Pitsisaapikkaaseen voi saada haluamaansa ilmettä myös kokeilemalle nahan alle kangaspaloja tai vaikka värillisiä sukkahousuja.

Kuva 44 Pitsisaapikas. (Essi Kuula)

Isoverkkaisen palasaapikkaan (kuva 45) valmistin samalla menetelmällä kuin Pitsisaapikkaan, nahkaa aukottamalla. Saapikkaan varteen ommeltuihin onkaloihin pujotetut putket antavat varteen tukea ja ilmavuutta, kuten himmelin muotokielessä.

Kuva 45 Isoverkkoisen palasaapikas. (Essi Kuula)

Kuva 46 Tunnelmakuva isoverkkoisesta saapikkaasta. (Essi Kuula)

5 ARVIOINTI JA POHDINTA

Saavutin opinnäytetyössä sille rajaamani tavoitteet. Tavoitteena oli muotoilla jalkineita, jossa heijastuu vaikutteita perinteisestä himmelistä ja kokeilla erilaisia materiaaleja ja valmistustapoja. Lopulta prosessi johti jalkinemalliston valmistumiseen prototyypivaiheeseen.

Opinnäytetyössä kerron suunnitteluprosessista havainnollisilla kuvilla. Lukija voi saada siitä kokonaiskuvan, kuinka ilman kaavoja valmistettu mallisto on mahdollista saada aikaan. Olen välillä kokenut kaavojen kautta valmistamisen jotenkin luovuutta rajoittavaksi tekijäksi ja opinnäytetyössäni yritin selventää itselleni, millaista jälkeä saa aikaan ilman niitä. Kokeilun ja oivalluksen kautta tekeminen ehkä on työläämpää, mutta lopputulos on aina erilainen.

Koin suunnitteluvaiheen haasteelliseksi, koska se poikkesi tavanomaisesta suunnitteluprosessista. Paperille luonnostelun sijaan lähdin muotoilemaan lestin päälle kokeiluja, joista oivalluksien kautta syntyi lopullisia malleja. Antoisinta tässä oli se, että monesti pienen vahingon kautta saattoi syntyä jokin mielenkiintoinen muoto tai pinta, esimerkiksi tylsällä veitsellä leikattu kuvio, mikä ei mallistoon tässä tapauksessa kuitenkaan päätenyt.

Onnistuin mielestäni saamaan mallistoon himmelivaikutteita. Ilmavuus, geometrisuus, ja kolmiulotteiset sommitelmat ilmentävät himmelistä tuttuja elementtejä. Olisin halunut kokeilla vielä enemmän, kuinka messinkiputkista kootut muodot olisivat voineet toimia jalkineessa, mutta putken hankinta ja sen korkea hinta hieman rajoittivat suunnitelmaa. Aion kuitenkin jatkaa kokeiluja siitä myöhemmin tulevaisuudessa.

Aloitin opinnäytetyön suunnitteluvaiheen ja aineiston keruun loppukesällä 2010 ja jatkoin kokeilua syksyn. Kirjoittamisen aloitin syksyllä. Prosessille varattu aika oli riittävä, enkä kokenut suuria ajankäytöllisiä ongelmia. Pidän siitä, että aikaa oli reilusti, koska se antoi mahdollisuuden haudutella ajatuksia ja kokeiluja. Vaikka lopputulosta olisi voinut hioa loputtomiin, täytyi raja vetää, mikä oli ehkä haasteellisinta. Omassa työssä haluan tuoda ilmi sen, että pääosassa on prosessi, ei lopputulos, vaikka hyvä lopputulos takaakin onnistumisen elämyksen.

Tavoitteena oli myös tutustua himmelin historiaan ja siihen kuinka sitä hyödynnetään nykypäivän muotoilussa ja taiteessa, ja saada inspiraatiota myös siitä maailmasta. Mielestäni sain koottua opinnäytetyöhön kattavan katsauksen himmelinteon perinteestä, joka palvelee siitä kiinnostuneita ja saattaa antaa myös ideoita siihen, että suunnitteluvaiheessa on hyvä kokeilla välillä hulluakin ideoita, koska niistä voi kehittyä myöhemmin jotakin mielenkiintoista.

Nykypäivänä uusien asioiden luomista ja edelleen kehittämistä pidetään suuressa arvossa, mutta siinä voi samalla unohtua perinteiden vaaliminen. Vanhaa suomalaista käsityöperinnettä tutkimalla voi syventää omaa nykypäivän

osaamistaan uudelle tasolle. Himmelin perinne kiinnosti minua erityisesti siksi, että se tuntuu olevan katoava perinne, josta ei ole paljoa tietoa. Himmelin graafiset muodot ovat sovellettavissa monilla eri muotoilun aloilla, esimerkiksi valaisimet, joten ajattelin, että miksei sitä voisi soveltaa myös jalkineisiin?

Näistä syistä opinnäytetyön aihevalinta oli minulle henkilökohtaisen tärkeä. Tavoitteenani on myös saada valmiutta toimia suunnittelijana, vaikka se nykyisin onkin pitkälle ryhmätyötä. Oman prosessin tiedostamisesta on kuitenkin hyötyä tulevaisuudessa.

Monet ideat kehittyvät, kun niille antaa aikaa. Usein myös keskustelemalla muiden kanssa voi työnsä nähdä paljon yksinkertaisemmin, minkä ansiosta saattaa hyvinkin syntyä uutta inspiraatiota. Myös se herättää ajatuksia, ovatko työn kehittämisessä välillä ilmenevät suvantovaiheet välttämättömiä hyvän lopputuloksen aikaan saamiseksi. Tauot – olkoot ne suunniteltuja tai ei – pakottavat katsomaan työtä kriittisellä silmällä ja pohtimaan sen mielekkyyttä.

On hyvä katsella välillä asioita toisessa ympäristössä, linssin läpi ajatuksia suodattamalla. Kun tarpeeksi kauan tuijottaa itsekseen työtään, saattaa turhautua, vaikka toisaalta nautin itsekseen tekemisestä. Se on ikään kuin terapiaa, josta jää jotain jäljelle. Prosessi selkiintyy, kun sitä voi työstää toisen tukemana.

Miksi haluaisin käyttää mahdollisimman paljon kierrätysmateriaalia teoksistani? Kutsun niitä teoksiksi, koska ne ovat uniikkeja ja käyttötilanne tai paikka ei voi olla mikä tahansa. Nykypäivänä ekologisuus kenkien kaltaisissa käyttöesineissä on tärkeää monille kuluttajille, enkä ole itse poikkeus. Maailma on täynnä materiaaleja, joiden uusiokäyttö voi toimia myös ideoiden lähteenä.

Valmistamieni saapikasmallien prototyypit eivät ole kaupallisesti suuntautuneita vaan ne sopisivat hyvin teatteri- ja elokuvamaailmaan, sekä esimerkiksi muotinäytöksiin. Koen, että prosessi on vielä kesken, mutta erittäin hyvällä alulla. Aion jatkaa jalkineiden työstöä tekemällä niille parit, ja jatkokehittää ideoitani. Tulen tarjoamaan niitä myös teemaan sopiviin näyttelyihin Suomessa ja ulkomailla. Mielestäni himmelijalkineet tuovat esiin suomalaisuutta ja sitä kautta katoavaa kansanperinnettä erilaisesta näkökulmasta. Mallistossa on säilytetty himmelistä käsityömäisyys ja geometriset muodot sekä ilmavuus.

LÄHTEET

Painetut lähteet

Kivelä S. 2008. Perspektiivikuvan geometriset perusteet.

Peräsalo M., Soro R. 2005. Wuolijoki H. Geometria 2.

Seinäjoen kalevanaiset r.y. 1982. Himmeli. Vammalan kirjapaino Oy.

Suomalainen muotoilu: käsitystä muotoiluun. 2008. Taideteollinen korkeakoulu.

Taito-lehti. Koski E. ja Bäckman A. 5/2010

Sähköiset lähteet

Aunila S. Yle elävä arkisto, 1975. Viitattu 25.09.2010.

<http://yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=5&ag=72&t=328&a=2589>

Design forum, muotoilijagalleria. Viitattu 15.11.2010.

http://www.designforum.fi/saara_hopeauntracht

Helsingin Museovirasto. Viitattu 28.10.2010.

<http://www.nba.fi/puukausi/peraitta/>

Huovio I. Taideteollisen korkeakoulun sisäinen tiedotuslehti 1/1996

<http://www.uiah.fi/studies/history2/>

Kaspaikka. Viitattu 8.9.2010.

<http://www.kaspaikka.fi/video/himmeli/>

Kiiski O. 2003. Viitattu 1.6.2010.

<http://www.vastaranta.net/himmeli/frameset.htm>

Kokki R. Aluelehti Saimaa. 20 / 19.5.2010.

<http://www.aluelehtisaimaa.fi/himmeli-hurmaa-valaisimena.html>

Pasanen M, Savon sanomat. Viitattu 13.7.2010.

<http://www.savonsanomat.fi/vapaalla/itse-tehty/askartelu/kirkon-katostakoteihin/505095>

Salonen M. Keskustori. 12/2009.

<http://www.keskustori.fi/ajankohtaista.php?ID=569>

Suojanen A. Helsingin Uutiset 11/2010.

<http://www.helsinginuutiset.fi/Kulttuuri/Kulttuuriuutiset/Merja-Winqvist-veistaa-paperia-alumiinia-ja-ilmaa>

Suomen maatalousmuseo SARKA, kuukauden esine. 12/2005.

<http://www.sarka.fi/kuukaudenesine>

Tuomela O. Ruoko.fi. Viitattu 10.11.2010.

<http://www.ruoko.fi/uploads/pdf/KuralaRuokoEsite.pdf>

Kuvalähteet

Casasugar. 2007. Viitattu 10.10.2010.

http://images.teamsugar.com/files/users/6/61259/30_2007/himmelibed.jpg

Wikipedia, 2010. Tietosanakirja. Viitattu 10.10.2010.

http://fi.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:Pyramids_of_Egypt1.jpg

Ideatori, 2010. Viitattu 10.10.2010.

http://www.curec.net/old/vanhat_numerot/curec4_2002/idea.htm

Viitattu 15.9.2010.

http://jotainvanhaa.blogspot.com/2009_12_01_archive.html 19.12.2009

Kaspaikka. Viitattu 8.9.2010

<http://www.kaspaikka.fi/video/himmeli/himmeli5.jpg>

Paul Loebach. Viitattu 8.9.2010.

<http://www.paulloebach.com>

